

הדרוזים - בני ברית לשכול ולחיים

שמעון אביבי: "דרוזים מעשה מרכבה" הוצאת ספרים אריאל.
2015. 340 עמודים, כריכה קשה. ט. 70. 02-6434540. www.arielp.co.il

לאחרונה החליט צה"ל על ביטול המסגרת הייחודית של הגדוד הדרוזי כדי לאפשר למתגייסים הדרוזיים, בדומה לעמיתיהם היהודיים, לבחור בכל יחידה צבאית לוחמת. רוב הקצינים הדרוזיים במילואים ובסדיר צידדו בהחלטה זו בהתלהבות כשהם מגדירים אותה כהזדמנות לקידום השוויון בין בני העדה לאזרחים היהודיים.

רוב הישראלים לעומת זאת, כנראה קיבלו את ההחלטה כמובנת מאליה, רק מעטים טורחים להתעמק בניסיון לעמוד על מקורותיה ושורשיה של הברית הבלתי-כתובה בין העדה לבין העם היהודי בישראל החוזרים אחורה רק כמאה שנה לערך. בכל מקרה דומה, שעכשיו נתגלגלה בידו של הקורא העברי ההזדמנות להכיר את הברית הבלתי-כתובה מקרוב, זאת בזכותו של הספר שוקק החיות, "דרוזים מעשה מרכבה", פרי-עטו של שמעון אביבי.

המחבר אביבי, בעל תואר ד"ר מאוניברסיטת חיפה בלימודי ארץ-ישראל, קצין בחיל המודיעין לשעבר ובר-סמכא בנושא הדרוזים, שכבר כתב שני ספרים בתחום, מגולל את מעטה החשאיות מעל העדה ופורס בפני הקורא את תולדותיה ומהלכיה במרחב הגיאוגרפי רחב הידיים המשתרע מהר הלבנון, בואכה הר הדרוזים בסוריה ורמת הגולן וכלה בהרי הגליל והכרמל. צוהרים רבים נפתחים בזכותו של המחבר לסיפור העדה, שבמידה רבה נסגר על-ידי חכמיה כדי להגן עליה מפני מבקשי רעתה.

הספר שלפנינו אינו מבקש לגולל את כל סיפור העדה למן ראשית ימיה ואפילו לא את חותם הברית הבלתי-כתובה עם העם היהודי בישראל, אך יש בו כדי להוסיף נדבך חשוב בשרטוט התמונה המלאה על תולדות הדרוזים באיזור בכלל ועל השתלבותם במדינת ישראל בפרט. עדות להשתלבות מלאה זו ניתן למצוא בבית "יד לבנים" בדליית-אל-כרמל, שהוקם על-ידי חבר הכנסת לשעבר, נאסר עמל א-דין, בעצמו אב שכול, בביתו של סיר לורנס אוליפנט, אנגלי אוהד מושבע של הציונות, שהתגורר בכפר בראשית שנותיה של המאה הקודמת, כאשר הוא מעסיק כמזכירו את נפתלי הרץ אימבר, מחבר המנון "התקוה".

הקורא אינו יכול, שלא להתרשם מן הידע הרב שמופגן על-ידי המחבר ובעיקר מן הרגישות והאמפתיה שהוא מגלה לחקר תולדותיה של העדה האמיצה ולהעמקת הזיקה בינה לבין הציבור היהודי במדינה. הקורא לומד על האופנים, בהם נטתה מדינת ישראל, לגלות מדיניות יחודית כלפי הדרוזים השונה מן המדיניות כלפי ערביי ישראל, שבאה לידי ביטוי, בין השאר, בגיוס חובה לצה"ל. אחד הפרקים, שכמעט אינו ידוע לקוראים הצעירים מתייחס לקצין סורי-דרוזי, איסמעיל קבלאן, שערק לצה"ל, לאחר שהגיע עם "צבא ההצלה" של פאוזי אל-קאוקג'י הקולונל הלבנוני אדום השיער, שבשבוע השני של אפריל 1948, ניגף בשערי קיבוץ משמר העמק בעמק יזרעאל. לאחר שבוע הקרבות הצטרף קבלאן לכוחות ההגנה ושירת שנים רבות בצה"ל ובמשמר הגבול. שני בניו הלכו בעקבותיו ותרמו קריירה מרשימה בצבא. נכדו הינו הדרוזי הראשון, שסיים קורס טייס ושמשרת כנווט-קרב בחיל האוויר. סיפור המעבר של הלוחמים הדרוזיים לשורות צה"ל חוצה את מעורבותם

של כמה אישים יהודיים, בתוכם, משה דיין, ראש העיר המיתולוגי של חיפה, אבא חושי וג'ורא זייד, בנו של השומר האלמותי אלכסנדר זייד, שהפסל על קברו משקיף על-פני עמק יזרעאל (עמ' 90-99).

יחסי העדה עם המדינה, כפי שנחשפים בספר, ידעו גם מחלוקות קשות, שבעיקרן נבעו ממצוקת אדמה ודור. הדרוזים מתגוררים מאז הקמת המדינה ב-22 יישובים, בתוכם 21 כפרים ועיר מעורבת אחת, שפרעם, למרות העלייה במספרם שהגיע לכדי כ-135,000 נפש, לא הוקם יישוב דרוזי חדש נוסף, אף כי החלטות בנדון נתקבלו על-ידי כל הממשלות, מאז דוד בן-גוריון.

תושבי שני הכפרים הדרוזיים בכרמל, דלית אל-כרמל ועוספיא, מחזיקים באדמות פרטיות בשמורת הטבע בכרמל וכך גם הכפר בית-ג'אן בשמורת הטבע בהר מירון, אך נאסר עליהם לשנות את יעודן ולחצוב בהן דרכים. בית-ג'אן, היישוב שהעלה את מספר הקרבתות בנפש הגדול ביותר להגנתה של המדינה, ניסה במשך שנים רבות, ללא הצלחה, לשחרר את אדמותיו בשמורה. ראש המועצה המקומית לשעבר, שפיק אסעד נקט בשיטות של לחץ ושבתות, אך האסטרטגיה, שננקטה על-ידי רשות הטבע והגנים בלמה את תביעותיו. רוב הבעיות, בסופו של דבר, נפתרו על הצד טוב ביותר. קרוב ל-1,500 דונם מן השמורה צורפו לאיזור הבנייה של הכפר, שזכה גם לתוכנית-מתאר. כן נפתרו בעיות המים והביוב ונבנתה שכונה לחיילים משוחררים.

המחבר אינו מסתיר את אהדתו למצוקת האדמה והדיר של העדה ודורש במפגיע משלטונות המדינה לנקוט כלפיה במדיניות של אפליה מתקנת (עמ' 243-267).

הדרוזים, כך לומד הקורא, משוללים שאיפות לעצמאות לאומית וזיקתם החזקה ביותר היא לאדמתם, מה שמביא את המחבר להעלות שוב את הדרישה להקמת יישוב דרוזי חדש, רעיון שמלווה את המדינה למן ראשית ימיה. ב-2012 קיבלה הממשלה את ההחלטה מס' 5233 ליזום את הקמתו של הכפר החדש באיזור הגליל המערבי, אך מאז ועד היום, אנו שומעים רק דיבורים.

יישוב דרוזי חדש עשוי לפתור חלק מבעיות הדיר של הזוגות הדרוזיים הצעירים, וזאת מעבר להיותו נכס אסטרטגי בחיזוק הגליל בהתיישבות דרוזית ובהידוק הזיקה בין העדה והמיגזר היהודי (עמ' 282).

יחסם המיוחד של הדרוזים לאדמתם, כפי שהקורא לומד מן המחבר, מחייב רגישות מיוחדת מצד ממשלת ישראל והימנעות מנקיטת צעדים חד-צדדיים הפוגעים לא רק בנכסי הדרוזים, אלא גם בכבודם. קיום הידברות עם ראשי העדה בסבלנות, באיפוק ובכבוד הדדי הינו כורח בל-יגונה, גם במחלוקות הנוגעות לשמורות הטבע בארץ.

קירוב הדרוזים למדינה מוטבע גם בשירות הבולאי. כך אנו מוצאים בולים, שהונפקו להנצחת דמותו של השייח' אמין טריף (1898-1990), מנהיגם הרוחני של העדה במשך עשרות בשנים, שזכה גם בפרס ישראל (1990) ולכבוד קברו של אל-נבי שועיב (יתרו) בכפר-ח'טיין המקובל כנביאה הקדוש של העדה (עמ' 304-6).

הספר נקרא בשקיקה רבה וגם מי שחף מהתרגשות-יתר, אינו יכול שלא לחוש אהדה וכבוד לבני העדה, שכרתו ברית עם ישראל לא רק לשכול אלא גם לחיים משותפים.

